

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В УКРАЇНІ

Холодна Юлія Євгеніївна
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Харківського національного економічного
університету ім. С.Кузнеця

Дослідження процесу реалізації інвестиційних проектів в Україні на регіональному рівні є актуальним для економіки держави в умовах стабілізаційного періоду після впливу світової фінансово-економічної кризи, і потребує розгляду стратегічної спрямованості розподілу інвестиційних ресурсів, обґрунтування застосування рейтингових оцінок при прийнятті рішень щодо інвестування, аналізу національних інвестиційних проектів та пріоритетів розвитку регіональної економіки.

Одне з центральних місць в процесі стабілізації економічної системи України у післякризовому періоді посідає залучення інвестиційних ресурсів. Стратегічна спрямованість розподілу інвестиційних ресурсів здійснює позитивний вплив на структурні зрушення в національній економіці та дозволяє підвищити якісні показники господарської діяльності вітчизняних підприємств.

Структурним зрушенням в національній економіці сприяють зміни в міжнародній інвестиційній діяльності. Використання дієвого механізму залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку, застосовуючи сучасні інструменти і моделі державного регулювання, сприяє процесу становлення ринкової системи господарювання в Україні.

Теоретичні аспекти міжнародної міграції капіталів та інвестицій, особливості формування і вдосконалення

зовнішньоекономічної політики України, дослідження різноманітних аспектів регулювання інвестиційної діяльності, у тому числі на регіональному рівні, знайшло відображення у наукових працях та публікаціях таких вітчизняних учених, як О. Барановський, В. Близнюк, О. Гаврилук, В. Геєць, В. Корнєєв, а також зарубіжних учених, серед яких Д. Даннінг, М. Портер, Ф. Мьоллерс, Д. Норт. В роботах цих авторів представлені розробки щодо висвітлення різних аспектів прямого іноземного інвестування, а також особливості регулювання інвестиційної діяльності в міжнародній економіці [1;2].

Нерівномірний розподіл інвестиційних ресурсів зумовлений існуванням в певних країнах надлишком, а в інших – дефіцитом інвестиційних коштів. Міжнародні фінансові організації та інституції формують рейтинги, які впливають на оцінку інвестиційної привабливості країни для потенційних інвесторів [6]. В сучасних міжнародних відносинах все більшого значення набувають загальносвітові рейтинги (індекси), які спрямовані на порівняльну оцінку розвитку державного управління та економіки, поширення застосування новітніх технологій, а також можуть слугувати певним індикатором для прийняття рішення іноземними інвесторами. Їх застосування дозволяє проводити оцінку економічної та інвестиційної конкурентоспроможності країни.

Згідно статистичних даних Державного комітету статистики України у 2016 році загальний обсяг іноземних інвестицій досяг 42,8 мільярдів доларів, річні надходження прямих іноземних інвестицій теж зросли до 4,4 мільярдів доларів.

Військовий конфлікт і супутні ризики сильно вдарили по інвестиціях в Україну у 2014 році і досі продовжують впливати на бажання іноземного капіталу вкладатися в економіку країни.

Так, зараз за рівнем інвестицій в економіку України все ще повертається до довоєнних показників, хоча і спостерігається невелика позитивна динаміка.

Уже після втрати контролю над частиною територій і зниження курсу національної валюти до кінця 2014 року Україна підійшла з обсягом іноземних інвестицій на рівні 52,2 мільярди доларів, причому річні надходження склали лише 2,5 мільярди доларів.

При цьому за даними Держстату за перший квартал 2014 року, загальний обсяг інвестицій становив 45,9 мільярдів доларів. За 2015 рік загальний обсяг інвестицій скоротився ще більше і до кінця року склав 41,1 мільярд доларів. При цьому надходження нових інвестицій зросли майже в півтора рази порівняно з 2014 роком і склали 3,8 мільярдів доларів. Серед держав, які приймають участь у цьому процесі перше місце займає Російська федерація, Китай та Німеччина[8].

До основних переваг інвестування в економіку України можна віднести: науково-освітній потенціал (існуюча мережа університетів та науково-дослідних центрів – близько 160 організацій займаються виконанням наукових досліджень та розробок); наявність кваліфікованої конкурентоспроможної робочої сили; стратегічно зручне географічне розташування; широко розвинена транспортна інфраструктура; велика кількість успішно реалізованих інвестиційних проектів провідних міжнародних компаній.

В сучасних умовах в Україні постійно удосконалюється правове поле для іноземного інвестування. Законодавство України передбачає визначені гарантії діяльності для інвесторів, до яких застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Але, цей процес ще дуже недосконалий.

З метою сприяння залученню й ефективному використанню вітчизняних та іноземних інвестицій для забезпечення розвитку економіки України, прискорення її інтеграції в європейську і світову економічні системи, забезпечення права приватної власності і права на підприємницьку діяльність утворено Раду вітчизняних та іноземних інвесторів при Президентові України [8].

Дослідження тенденцій розвитку іноземного інвестування на регіональному рівні підтверджує важливість ефективного використання інвестиційних ресурсів і функціонування сучасного механізму інвестування. Налагодження економічних взаємовідносин із міжнародними організаціями та приватними структурами, становлення міцних зовнішньоекономічних зв'язків вітчизняних підприємств з іноземними партнерами, створення сприятливого інвестиційного клімату, в тому числі, і на регіональному рівні, підвищує інвестиційну привабливість економіки України.

Регіональні особливості розвитку української економіки характеризуються більшою або меншою привабливістю регіонів для ведення міжнародного бізнесу, кожному з них притаманні специфічні особливості у налагодженні економічних взаємовідносин із зовнішнім середовищем, що й відображається в обсязі та структурі надходження прямих іноземних інвестицій [7].

Виходячи з сучасних тенденцій, можна говорити про значні регіональні диспропорції у залученні іноземних капіталовкладень, обумовлених нераціональним та галузевим розподілом. Харківський регіон займає третє місце після обсягів інвестування у м. Київ та Дніпропетровську область. Аналіз інвестиційної діяльності Харківського регіону характеризується такими показниками. Згідно даних статистичного щорічника «Харківська область у 2016 році» інвесторами вкладено

147,8 млрд. дол. США прямих іноземних інвестицій. Приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в Харківську область, збільшився майже у 10 разів, та за 2015 рік становив 15,7 млрд. дол. США. [10]. Найбільша частка в структурі залучених інвестицій - понад 33% - зараз доводиться саме на машинобудування, харчопром та інші галузі обробної промисловості. На країни ЄС припадає три чверті іноземних інвестицій, вкладених в Харківську область Для сприяння іноземним інвесторам у питаннях взаємодії з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування утворено Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України.

Комітетом з економічних реформ визначено проекти, реалізація яких матиме визначний вплив на соціально-економічний розвиток країни, покращення якості життя громадян і підвищення рівня національної безпеки [7]. Вони є практичною основою для здійснення економічних реформ в країні. Проекти мають обмежений термін реалізації (не більше 4 років), обмежений обсяг та не залежать від форм власності.

В рамках цієї програми реалізовується національний проект "Чисте місто", який стимулює залучення іноземного капіталу до розвитку інфраструктури регіонів України [4]. Даний проект передбачає будівництво нових сучасних комплексів з переробки та утилізації твердих побутових відходів, що дозволяє системно вирішувати проблеми забруднення навколишнього середовища. Загальний фонд фінансування проекту складає 5 млрд. грн.

Необхідно відмітити, що проект будівництва заводу є одним з основних регіональних інвестиційних проектів Харківщини. Державне агентство

з інвестицій та управління національними проектами забезпечує підготовку науково-технічної та передпроектної документації, формування сприятливого інвестиційного середовища в процесі реалізації проекту. Санітарне очищення м. Харкова та програму поводження з відходами на найближчі п'ять років покладено на міські органи влади.

В умовах розвитку національної економіки все більше зростає інтерес до питань інвестиційної діяльності банків. Вдале становлення цієї сфери діяльності банків поряд з становленням інфраструктури фондового ринку має велике значення для розвитку економіки України. Від діяльності банків на фондовому ринку виграють не тільки керівники та акціонери, а також їх контрагенти та позичальники, громадяни і підприємства регіону, де функціонують банки. Подалі розвивається діяльність банків, що здійснюють операції з цінними паперами на внутрішньому та зовнішніх ринках України, на фондовому ринку, розробляються методологічні положення й практичні рекомендації, які нашли своє відображення в роботі й перетворюють обрану тему в одне з актуальних теоретичних і практичних питань національної економіки.

Інвестиції грають ключову роль в економіці будь-якої країни. Успішне проведення ринкових реформ в Україні неможливо без ефективної державної політики перетворення економіки для створення сприятливого інвестиційного клімату. Кризові явища в економіці України негативно вплинули на об'єми як внутрішніх так і іноземних інвестицій, що негативно сказалося на реальному секторі економіки країни.

При зменшенні у підприємств власних коштів і недостатнього рівня державного (прямого і непрямого) регулювання інноваційних процесів, країні буде важко перебороти зниження рівня техніки і технології

промислового комплексу. На більшості промислових підприємств обладнання вкрай зношене і не відповідає світовим стандартам щодо екологічності та ефективності.

Основою зміцнення економічних позицій України в майбутньому безсумнівно послужила б активна політика розробки, розвитку і впровадження нових технологій. Відновлення і модернізацію устаткування підприємству важко провести без сторонньої допомоги – інвестицій. Підприємствам необхідні інвестиції для відтворення основних виробничих фондів. Джерелами інвестицій є: власні засоби інвестора (знов створена вартість, тобто частина чистого прибутку, амортизаційні відрахування), позикові (банківські кредити), притягнуті кошти (засоби інших інвесторів і вкладників). В сучасних умовах розвитку економіки саме банківський сектор повинен акумулювати достатньо ресурсів для довгострокової кредитно-інвестиційної підтримки вітчизняного реального сектору.

Фінансово-кредитні відносини між суб'єктами інвестиційної діяльності являють собою важливу організаційно-правову форму регулювання інвестиційного процесу. Ці відносини виникають в умовах ринку з приводу мобілізації грошових ресурсів, необхідних для здійснення інвестиційних проектів.

Джерелами фінансування інвестиційних проектів можуть виступати бюджетні асигнування, державні субсидії, кошти позабюджетних фондів, власні кошти інвесторів, а також кредитні ресурси: національний кредит, кредити міжнародних фінансово-кредитних інститутів, кредити комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ. Усе більшого значення як джерело фінансування отримують інші позикові кошти: комерційний кредит, іпотечні позики, кошти кредитних

спілок, кошти від випуску і продажу облігацій, кошти від лізингових та факторингових операцій.

Банки України здійснюють інвестиційно-кредитні операції за рахунок видачі довгострокових інвестиційних кредитів, а також операцій на фондовому ринку. Саме тому виникає необхідність в проведенні дослідження сучасного стану кредитного та фондового ринку України, проблем та перспектив розвитку інвестиційно-інноваційних операцій за рахунок розширення банківського кредитування. Особливу увагу слід приділяти проблемам недокапіталізації банківського сектору, незбалансованості ресурсної бази українських банків, а також недостатньому рівні якості активів. Банки здійснюють свою інвестиційно-кредитну політику у відповідності до розробленої стратегії, тому необхідно враховувати особливості стратегічного управління інвестиційним портфелем банку.

Одним з напрямків аналізу інвестиційної політики банку є вибір оптимального підходу до оцінки ризиків. Особливістю активних операцій банку є те, що вони виникають, зазвичай, за рахунок позикових ресурсів, що потребує від банку враховувати рівень ризику при вкладенні коштів в великі інвестиційні проекти. Ці обставини вимагають від банків реально оцінювати рівень ризику, показники економічної ефективності інвестиційних проектів, оптимально поєднувати періодичність вкладень. Крім того, активні операції банків, у тому числі інвестиційна діяльність, жорстко контролюється нормативними документами НБУ.

Інвестиційна політика банків –це сукупність дій, які мають на меті розробку і реалізацію стратегії за напрямом управління портфелем інвестицій, досягнення оптимального поєднання прямих і портфельних інвестицій з метою забезпечення стабільної діяльності, зростання

прибутку за операціями, підтримку можливого рівня їх ризикованості та ліквідності балансу. Інвестиційна політика банку розробляється разом з установою, що консультує банк, а важливим елементом інвестиційної політики є розробка стратегії і тактики управління валютно-фінансовим портфелем банку, що включає поряд з іншими його елементами портфель інвестицій.

Сучасне кредитно-грошове і фінансове господарство країни переживає серйозні структурні зміни. Перебудовується кредитна система, виникають нові види кредитно-фінансових інститутів і операцій, модифікується система взаємин центральних банків і фінансово-кредитних інститутів, складаються інші пропорції в структурі державного і приватного сектору.

Істотні зміни відбуваються у функціонуванні банків: підвищуються самостійність і роль банків у народному господарстві; розширюються функції діючих і створюються нові фінансово-кредитні інститути; вишукуються шляхи росту ефективності банківського обслуговування внутрішньогосподарських і зовнішньоекономічних зв'язків; розробляється нове банківське законодавство відповідно до задач сучасного етапу господарського розвитку; йде пошук оптимального розмежування сфер діяльності і функцій спеціалізованих фінансово-кредитних і банківських установ.

Українська економіка на сучасному етапі розвитку переживає інвестиційну кризу. Одна з головних проблем – це відсутність інвестиційних ресурсів для оновлення застарілих виробничих фондів та вдосконалення методів управління для виходу на стійку траєкторію економічного зростання. За умов, що склалися, одним з джерел інвестування повинні стати прямі іноземні інвестиції, які забезпечують нові знання, технології, нові методи

організації бізнес-процесів, що сприяють прискоренню економічного зростання та якісній зміні промислового і людського капіталу. За відсутності активної участі іноземних інвесторів вихід з кризи та досягнення стійких темпів економічного зростання може затягнутися на роки.

Недостатньо дослідженими залишаються питання регулювання ринку іноземних інвестицій, механізму управління інвестиційною діяльністю, механізму гарантування іноземних інвестицій, механізму формування економічної безпеки підприємницьких структур країни в умовах відкритості економіки для іноземних інвестицій, механізму залучення та використання іноземного капіталу на промислових підприємствах. В таких випадках доцільно застосовувати методику визначення впливу іноземного капіталу на зростання вартості вітчизняних підприємств та розраховувати економічну ефективність іноземних інвестицій на підприємствах.

Ефективність іноземних інвестицій визначається за декількома десятками показників, з яких деякі є взаємопов'язаними. Використання такої системи показників в аналітичних цілях є досить проблематичною, тому доцільно розраховувати інтегральний показник, в склад якого входять коефіцієнт оборотності запасів, рентабельність активів, рентабельність продажу, рентабельність продукції, рентабельність залученого капіталу, рентабельність власного капіталу, рентабельність необоротних активів, продуктивність праці, сума інвестицій в розрахунку на 1 працівника, віддача від інвестицій, фондівіддача, найбільш важливими складовими є коефіцієнт реінвестування, коефіцієнт оборотності активів і рентабельність інвестицій [37]. Для оцінки ефективності використання іноземних інвестицій пропонується алгоритм, наведений на рис. 1, застосування якого здійснюється за допомогою інтегрального показника.

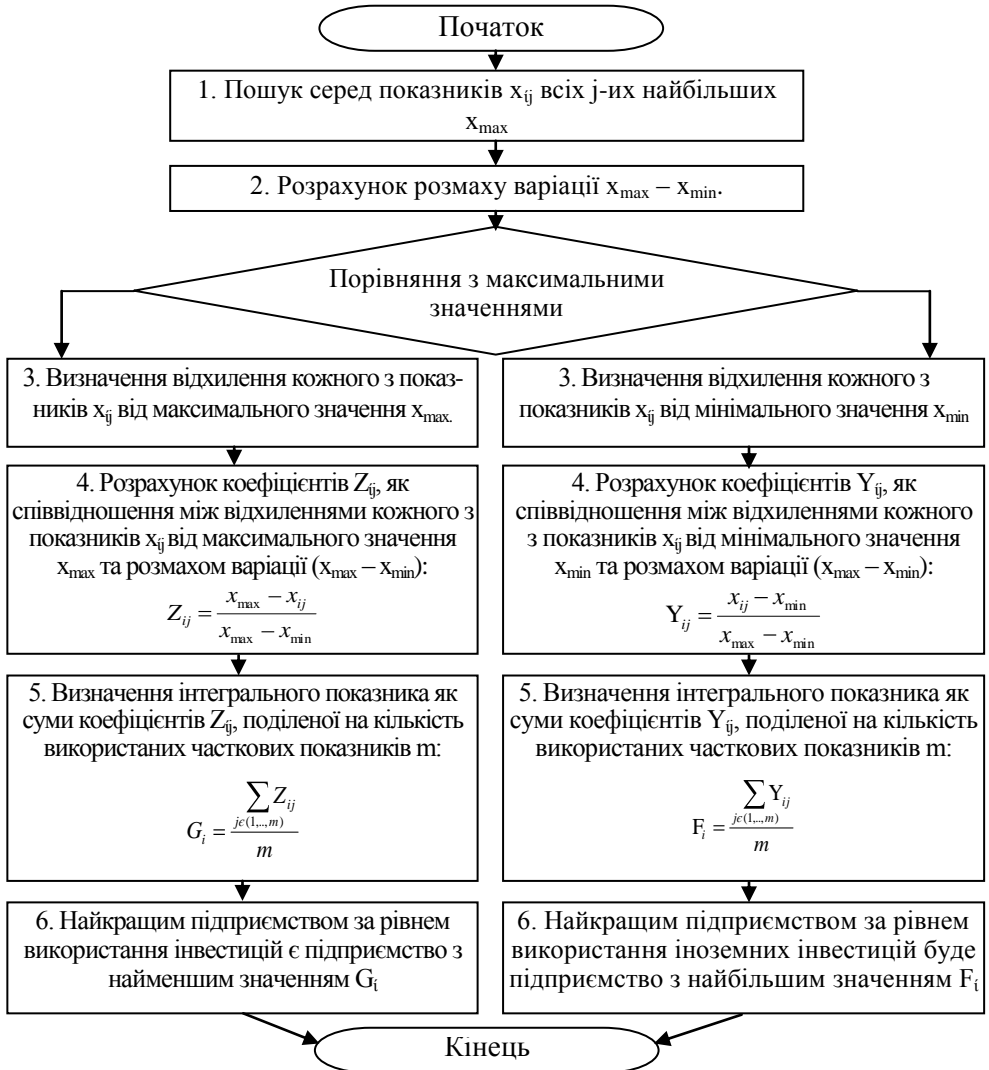

Рис. 1. Алгоритм оцінки ефективності використання іноземних інвестицій за інтегральним показником

Незважаючи на те, що останніми роками інвестиційна привабливість України поліпшується, необхідно знаходити резерви для її покращення. Одними з головних із них є перехід на сучасні форми і методи роботи з інвесторами, підвищення ролі та відповідальності держави в розробці і реалізації інвестиційних проектів. Для розгляду і відбору інвестиційних проектів промислових підприємств відповідно до встановлених критеріїв пріоритетності та загальноекономічної значущості, а також вибору форми реалізації інвестиційних проектів доцільно чітко встановити строки проходження всіх етапів розгляду та відбору інвестиційних проектів промислових підприємств, що сприятиме зменшенню тривалості всіх процедур, та ліквідує бюрократичну інертність. В реальній дійсності неможливий повний збіг інтересів всіх учасників взаємовідносин: іноземних підприємств, що здійснюють інвестиції, країни, що приймає капітал, населення, національного партнера (бізнесу).

Адже іноземні підприємства не ставлять перед собою завдання здійснення економічного розвитку в цих країнах, завдань зменшення безробіття, бідності, нерівності, їх метою є максимізація доходів на інвестований капітал.

Дана методика дозволяє оцінити масштаби участі іноземних інвестицій, їх економічну ефективність для розвитку національних підприємств та роль іноземних інвестицій у розвитку конкретних підприємств у порівнянні із загальнодержавними тенденціями залучення іноземних інвестицій.

Основними елементами формування механізму залучення іноземних інвестицій є такі: формування сприятливого інвестиційного клімату в сфері залучення іноземних інвестицій; підвищення ролі іноземних

інвестицій в поліпшенні міжнародної виробничої спеціалізації України; створення системи інвестиційного промоутингу, відбору та реалізації проектів; баланс економічної безпеки в умовах відкритості економіки для іноземних інвестицій.

Складові механізму залучення інвестицій забезпечують баланс між інтересами підприємства, держави та інвестора. За рахунок інвестицій та власних коштів підприємство оновлює виробничі засоби, проводить модернізацію обладнання, використовує, природні ресурси та підприємницькі здібності. В процесі виробництва підприємство отримує готовий продукт, який реалізує на ринку товарів та послуг, отриманий при цьому прибуток та інші корисні ефекти розподіляє на споживання, виплату дивідендів інвесторам, розширення виробництва та модернізацію основних засобів.

При вдосконаленні законодавчого забезпечення іноземного інвестування необхідно внести зміни і доповнення до законодавчих актів про режим іноземного інвестування: закріпити всі основні умови здійснення інвестиційної діяльності, зокрема базові пільги; ширше використовувати поняття та термінологію з міжнародних договорів України про захист і взаємне заохочення інвестицій; встановити істотні державні гарантії інвестицій: від націоналізації, військових дій, громадських безладів, введення надзвичайного стану та інших обставин, що загрожують збитком майну інвестора. На випадок спричинення збитку повинно бути передбачене повне відшкодування, включаючи недоотриманий прибуток; закріпити можливість застосування іноземного або міжнародного права, а також можливість вирішення інвестиційних спорів за участю держави в міжнародних арбітражних (третейських) судах.

Підвищення ефективності контактів з іноземними інвесторами можна досягти трьома основними заходами, які мають діяти не альтернативно, а в комплексі: селекція потенційних іноземних інвесторів на основі пріоритетів залучення інвестицій; відбір інвестиційних проектів; використання організаційних методів промоутингу іноземних інвестицій. Інвестиційний промоутинг є діяльністю, що поліпшує інвестиційний імідж як країни в цілому, так і кожного окремого промислового підприємства. Він включає створення інформаційних ресурсів, зокрема максимально повної бази даних про інвестиційні об'єкти, а також формування інфраструктури інвестиційної діяльності – від організації мережі консультаційних центрів до фірм, що надають різноманітні послуги іноземним підприємцям з організації зустрічей та переговорів, виїздів на місця, транспортування, мовної підтримки.

Механізм використання іноземних інвестицій на підприємствах передбачає, що за умов державної підтримки та ефективного управління підприємство отримує інвестиційні ресурси і за рахунок іноземних інвестицій та власних коштів купує на ринках окремих ресурсів основні фактори виробництва: капітал (тобто обладнання, матеріали), землю (природні ресурси), працю та підприємницькі здібності. В процесі виробництва суб'єкт використання інвестицій отримує готовий продукт, який реалізує на ринку товарів та послуг, при цьому досягає результату своєї діяльності, а саме: отримує прибуток та інших корисні ефекти, проводить аналіз використання інвестиційних ресурсів і приймає управлінське рішення щодо розподілу прибутку на споживання, виплату дивідендів інвесторам, модернізацію та розширення виробництва. В якості механізму гарантування (страхування) іноземних інвестицій в Україні

доцільним може бути створення за кордоном, поза юрисдикцією нашої держави, Українського фонду страхування іноземних інвестицій, який здійснюватиме надання гарантій за іноземними інвестиціями за рахунок капіталу, що утворюється з зарубіжних активів України, виділених коштів з бюджету країни та залучених позичкових коштів у міжнародних фінансових організаціях. Для підвищення довіри іноземних інвесторів і забезпечення належного рівня виконання функцій Фонду до його управління доцільно залучити також іноземного керівника, роль якого може виконувати один з транснаціональних банків або компаній.

В результаті здійснюється не лише вибір пріоритетних інвестиційних проектів, але й однієї або декількох форм їх державної підтримки: надання державних гарантій; надання бюджетних позик; дотування процентних ставок за комерційними кредитами; надання інвестиційного податкового кредиту; реалізація проекту через укладення договорів концесії, про розподіл продукції та інші форми залучення державної власності в інвестиційний процес; включення інвестиційних проектів у державну цільову програму; інші форми, за пропозицією членів робочої групи, в рамках чинного законодавства України. Головні показники, на які в першу чергу звертають увагу інвестори, – це данні, що характеризують загальний стан економіки, а також рівень розвитку співробітництва з міжнародними фінансовими установами (наприклад. Міжнародним валютним фондом).

Проводячи аналіз згаданої вище динаміки, слід пам'ятати, що всі ці роки країні живе в умовах дефіциту державного бюджету, який, як відомо, потребує фінансування. Хоча обсяг державного боргу в абсолютному значенні все ж таки збільшується, влада стверджує, що це досягнення – завдяки росту економіки.

Поки в Україні не буде суттєво покращено інвестиційний клімат у реальному секторі економіки, маються на увазі держпрограми не тільки для окремих галузей, але й для інституціональних змін, Україні не залишається нічого іншого, окрім як використовувати модель "наздогоняючого розвитку" з періодичними сплесками реформаторської активності.

Позитивним прикладом інвестиційної активності у м. Харкові є діяльність УкрДНТЦ "Енергосталь". Центр з технології та обладнання, обробки металів, захисту навколишнього середовища та використання вторинних енергоресурсів для металургії та машинобудування якої вже представив технологічні та екологічні проробки, підібрав та узгодив технологічне обладнання згідно інвестиційного проекту з будівництва підприємства з комплексної утилізації твердих побутових відходів продуктивністю від 10 до 50 тис. т/рік, що дають можливість вилучення цінних сировинних ресурсів та виробництва електричної та теплової енергії з даного виду відходів. Вартість цього проекту складає 18 – 64(млн. грн). Спосіб (форма) залучення інвестицій – прямі інвестиції на створення підприємства. Термін реалізації – від 1,5 до 2 років Строк окупності проекту від 2,9 до 5,2 років [9].

В рамках реалізації Програми підтримки розвитку підприємництва в Харкові на сайті Департаменту підприємництва та споживчого ринку міської ради розмістять інвестиційні проекти і бізнес-плани усіх харківських суб'єктів господарювання. На сьогодні інформація про них розміщується на порталі Єдиного дозвільного центру[5]. На новому порталі запровадять зручний рубрикатор: інвестиційні проекти і бізнес-плани розмістять за групами для зручного користування. В рамках реалізації програми підтримки підприємців в

Харкові вже не один рік працює Центр підтримки розвитку підприємництва.

У національній економіці існує ряд перешкод, які обмежують залучення іноземних інвестицій. На думку експертів Світового банку основними перешкодами для підвищення привабливості в очах як іноземних, так і внутрішніх інвесторів є обтяжливі регуляторні процедури, зокрема: складність адміністрування податків, кількість та складність отримання дозволів, технічне регулювання (сертифікація та стандартизація), перевірки органів державного нагляду [6].

Треба зазначити, що на сучасному етапі спостерігається позитивний вплив прямого іноземного інвестування на соціально-економічний розвиток окремих регіонів України, що проявляється у економічному зростанні, модернізації виробництва, зміцненні потенціалу регіону та покращанні соціального становища населення. В той же час, регіональні диспропорції у розвитку країни досягли значних розмірів. Тому основна увага загальнодержавної, у тому числі інвестиційної політики, повинна зосереджуватись на зближенні рівнів соціально-економічного розвитку регіонів через раціональне використання місцевих умов та ресурсів і активізацію відносин із зовнішнім середовищем для залучення іноземних інвестицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилюк О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О. В. Гаврилюк // Фінанси України. – 2008. – №2 (147). – С. 68–81.
2. Геєць В. М. Капіталізація економіки України / В. М. Геєць, А. А. Гриценко, О. І. Барановський, В. В. Близнюк, Б. Є. Кваснюк, В. В. Корнєєв, Т. О. Кричевська,

Б. Й. Пасхавер, Ю. В. Прозоров, Н. М. Шелудько. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 218 с.

3. Гурочкіна В. В. Механізми залучення та використання іноземних інвестицій на підприємствах машинобудування: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 [Електронний ресурс] / В. В. Гурочкіна; Хмельниц. нац. ун-т. — Хмельницький, 2011. – 20 с.

4. Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrproject.gov.ua/chiste_misto4.pdf

5. Залучати інвесторів до Харкова буде тематичний Інтернет-атлас [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.city.kharkov.ua/uk/news/zaluchati-investoriv-do-harkova-bude-tematichniy-internet-atlas-11693.html>

6. Затонацька Т. Поліпшення інвестиційної привабливості України очікується у найближчому часі [Електронний ресурс] / Затонацька Т. – Режим доступу : <http://www.ndfi.minfin.gov.ua>.

7. Інвестиційна реформа в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua/Invest>.

8. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/netherlands/ua/29537.htm>.

9. Інвестиційні проекти в галузі комунального господарства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dozvil.kh.ua/investitsijni_proekti_mista.htm

10. Статистичний щорічник «Харківська область у 2016 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://kh.ukrstat.gov.ua>